

11. Погребняк Р. Капитальное строительство у горняков / Р. Погребняк // Вестник профдвижения Украины. – 1928. – №11-12. – С. 96.
12. Профессиональная карта (краткий справочник по размеживанию). – М.: Изд.: ВЦСПС, 1921. – 47 с.
13. Профсоюзы Украины в цифрах. Статистический справочник за 1921 – 1925 гг. – Харьков: Изд.: «Украинский рабочий», 1926. – 209 с.,
14. Пять лет союза горняков Донбасса // Вестник профдвижения Украины. – 1925. – №6. – С. 2.
15. С. Х. Правила внутреннего распорядка у горняков / С. Х // Вестник профдвижения Украины. – 1927. – №18. – С. 53.
16. Талалай А. О структуре союза горняков / А. Талалай // Вестник профдвижения Украины. – 1928. – №6. – С. 33.
17. Ф. 2595 Всеукраїнський комітет Всесоюзної профспілки робітників-металістів (ВУК ВСРМ). оп. 1. Спр. 926. Зароботная плата в мелкой металлопромышленности Украины., 37 арк. – С.1.
18. Харьков: Профработка в частных предприятиях (Харьков) // Вестник профдвижения Украины. – 1923. – №16. – С. 75.

Аннотация

Освещены особенности деятельности профсоюзов горняков и металлистов на промышленных предприятиях, которые существовали в годы НЭПа в УСРР.

Ключевые слова: профсоюз, рабочие, горняки, металлисты, заработная плата, отпуск, санитарные условия.

Annotation

The specific features of the union miners and metalworkers in industry that existed during the NEP in the USRR.

Keywords: union, workers, miners, metal workers, wages, vacation, sanitary conditions.

УДК 94 (477)(291.471): 336.71

**Наталія Драпушко
(Київ)**

**ФОРМУВАННЯ НОВІТНЬОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ АР
КРИМУ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ**

Досліджено історію банківської системи АР Криму у складі незалежної України; детально розглянуто етапи формування новітньої банківської системи та її стан сьогодні.

Ключові слова: банківська система, перехідний стан економіки, державні та комерційні банки АР Крим.

Банківська система – це сукупність фінансово-грошових установ, які залучають вільні кошти, а потім надають їх у кредит.

Банківська система України, як і будь-якої країни з ринковою економікою, має два рівні: Національний банк України та комерційні банки.

Актуальність даної теми полягає в тому, що комерційні банки є основою для розвитку всього народного господарства в цілому. Від їх продуманої та послідовної політики залежить діяльність підприємств, а також кредити банків сприяють наповненню ринку України товарами народного попиту, енергетичними ресурсами і т.д.

Незважаючи на значну кількість спеціальних економічних досліджень регіональних особливостей формування української банківської системи пострадянського типу практично відсутні ґрунтовні розвідки формування банківської системи АР Крим. Питання банківської системи України в її регіональній специфіці розглядалися в роботах З.В. Герасимчук, Н.І. Корецької «Проблеми територіальної організації банківської системи України», О. Вовчак, У. Грудзевич, О. Другов, О. Кіреєв, П. Матвієнко, М. Могильницька та ін.

Метою даної роботи є аналіз етапів формування банківської системи АР Криму у складі незалежної України.

Розпад СРСР, прийняття ВРУ у липні 1991 р. декларації про державний суверенітет та проголошення у серпні 1991 України незалежною демократичною державою відкрили нову сторінку у розвитку власної банківської системи. 20 березня 1991 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон "Про банки і банківську діяльність", за яким на базі Української республіканської контори Державного банку СРСР створено Національний банк України. З перших днів його діяльність спрямована на зміцнення державності України, він проводить єдину державну політику у сфері грошового обігу, кредитування та забезпечення стабільності національної грошової одиниці – гривні.

Декларація про державний суверенітет та Закон "Про економічну самостійність Української РСР", яку законодавчо закріпили за нашою державою право самостійного формування власної банківської системи, заклала фундамент створення нових комерційних банків.

Але формування новітньої банківської системи у Криму розпочалося напередодні відновлення Кримської автономії та незалежності України.

24 листопада 1988 р. у Феодосії засновано перший в Україні недержавний кооперативний банк – банк «Таврія». Наприкінці наступного року в Україні діяло вже 12 комерційних і 5 кооперативних банків. У червні 1990 р. – 25 банків 17 акціонерних комерційних і 8 кооперативних. Однак Кримській півострів суттєво відставав у справі заснування місцевих банків. В республіці залишався лише один недержавний банк.

Тим часом на півострові безумовно панують державні та державно-комерційні банки – Український республіканський банк Держбанку СРСР (з грудня 1990 р.); агропромбанк «Україна» (з вересня 1990 р.), співзасновником якого виступив й Кримський обласний агропром; Укрсоцбанк заснований у вересні 1991 р., Ощадбанк України, Промінвестбанк.

Тим часом, на території автономії були засновані і зареєстровані протягом 1991 р. – 4 комерційних банків, протягом 1992 р. – 5 комбанків.

23 грудня 1991 р. заснований акціонерний банк «СІНК» (у майбутньому – «Об'єднаний комбанк»). Акціонерний банк «Тавріка» був зареєстрований в НБУ 18 квітня 1991 р. Банк «Морской» зареєстрований 17 травня 1994 року Національним банком України.

На початок 1993 р. у Криму діяли 9 місцевих банків, тоді як в Україні в цілому було зареєстровано 135 акціонерних комерційних і кооперативних банків.

У 1996 р. у банку «СІНК» змінилися акціонери-власники, котрі ініціювали прилучення до нього Кримського регіонального управління АБ «ІНКО» та Ялтинської філії АБ «Трансбанк». Оновлений банк здобув назву «Об'єднаний комерційний банк».

У 1997 р. за підсумками перевірки від НБУ була призупинена діяльність Невиконбанку (Севастополь). [1, с. 584 – 587, 593]

Уряд АРК наприкінці 1993 р. домовилася з урядом України про суттєве розширення повноважень Кримського республіканського відділення Нацбанку України (Республіканського банку Криму). Урядові АРК надавалося право призначати керівника відділення. Банк отримував право видавати підприємствам ліцензії на торгівлю за валюту і карати порушників правил торгівлі за валюту.

На січень планувався початок роботи Банку регіонального розвитку Криму. [2. - №1. – 1 січня 1994. – С.2]

На підставі постанови ВР Криму від 3 грудня 1993 р. «Про Банк регіонального розвитку Криму» 31 грудня 1993 р. Голова ВР Криму М.В. Багров підписав постанову Президії ВР Криму «Про формування Статутного фонду Банку регіонального розвитку Криму» з капіталом 100 млрд. крб. та відповідною нерухомістю. Передбачалося передати створюваному банку до 10 січня перші 10 млрд. крб. до його статутного фонду, а завершити формування фонду до 20 лютого 1994 р. Постановою «Про Правління Банку регіонального розвитку Криму» визначався склад його правління з трьох осіб на чолі з М.Г. Труфановим, а постановою Президії ВР «Про Наглядову раду

Банку регіонального розвитку Криму» визначено було склад ради на чолі з заступником Голови РС Криму А.В. Сенченком [З. - №3. – 6 січня 1994. – С.1].

На початку 1994 р. у Сімферополі був започаткований зусиллями Об'єднання підприємців «Імдат» та Меджліса кримськотатарського народу Кримський комерційний банк «Імдат-Банк» із завданням сприяти поверненню та облаштуванню на історичній батьківщині кримськотатарського та інших депортованих з Криму народів. [З. - №37. – 23 лютого 1994. – С.3].

11 квітня 1994 р. Президент Республіки Крим Ю. Мешков підписав всі указ «Про банки і банківську діяльність на території Республіки Крим», яким запровадив банківську систему Кримської автономії як складову частину банківської системи України, але складену з двох рівнів – Республіканського банку Криму і мережі комерційних банків різних видів і форм власності. Республіканський банк Криму проголошувався власністю Республіки Крим. Він повинен був бути автономним від Нацбанку України (за виключенням права готівково-грошової емісії, яке визнавалося виключною прерогативою НБУ). Республіканський банк Криму повинен був регулювати об'єм і структуру грошової маси в обігу на підставі консультацій з Нацбанком України і здійснювати політику держави в галузі грошового обігу, кредиту і розрахунків, обслуговувати державний борг Республіки Крим, регулювати і контролювати діяльність комерційних банків в межах своєї компетенції. Комерційні банки, створені на території Республіки Крим підпорядковували контролю Республіканського банку Криму та міністерства фінансів Республіки Крим. Указ не містив жодної згадки про підзвітність кримських комбанків Нацбанкові та урядові України.

Підприємства та організації резиденти Криму були зобов'язані продавати 50% валютної виручки через Кримську міжбанківську валютну біржу після її створення. За результатами цих торгів встановлюватиметься ринковий базовий курс карбованця до інших валют [З. - № 69. – 14 квітня 1994. – С.1].

Із 9 липня 1994 р. Республіканський банк Криму почав оприлюднювати до відома розрахункові курси українського карбованця до іноземних валют 1-ї групи класифікатора [З. - № 132. – 14 липня 1994. – С.1].

«Угодою про взаємодію та співробітництво в галузі банківської справи і фінансово-кредитних відносин» від 4 липня 1994 р., підписаній головою правління уповноваженого урядом Татарстану Ак Барс» Банку Республіки Татарстан і міністром фінансів Республіки Крим передбачалося створення за сприяння урядів цих республік філій «Ак Барс» Банку в Сімферополі і

Севастополі, а також філій уповноваженого урядом Криму банку на території Татарстану [З. - № 131. – 13 липня 1994. – С. 1].

У середині липня 1994 р. уряд Криму прийняв постанову про реєстрацію (ліцензування) банків з іноземною участю на території Республіки Крим [З. - № 134. – 14 липня 1994. – С. 1].

25 лютого 1995 р. Голова НБУ В. Ющенко підписав постанову Правління НБУ, котрою комбанки України були зобов'язані подолати поширену 1994 року практику невиправданих ризиків у кредитних операціях, через що 18 комбанків завершили 1994 р. зі збитками, 62 банки порушували економічні нормативи, а 10 банків були піддані ліквідації. Постановою було доручено Республіканському банку Криму та обласним управлінням НБУ до 20 березня 1995 р. проаналізувати фінансовий стан усіх комбанків. Надалі перед радами і правліннями банків з незадовільним фінансовим станом поставити питання про припинення їх діяльності, реорганізацію або фінансове оздоровлення. Зобов'язати неліквідні, неплатоспроможні та збиткові банки 1) провести інвентаризацію боргів за наданими кредитами і неотриманими відсотками за позики для їх списання; 2) продати власну іноземну валюту та надлишок карбованцевої готівки для поповнення коррахунку цих банків; 3) прибуток направити до резервного фонду банків, а не на виплату дивідендів; 4) скоротити управлінський апарат банків; 5) припинити видачу пільгових кредитів, а видані переоформити відповідно загальних умов; 6) припинити прийом вкладів громадян; 7) до 1 липня ліквідувати збиткові філії. Надалі надавати дозвіл на створення нових філій та інших банківських установ тільки тим банкам, котрі мають сплачений і зареєстрований статутний фонд не менше 1 млн. ЕКЮ. Заборонити комбанкам міжбанківські позички загальним розміром понад двократний об'єм власних коштів банку. Заборонити новоствореним банкам, котрі працюють менше 3 років, залучати вклади від громадян, продавати їм сертифікати та облігації. Заборонено банкам використовувати залучені кошти на власне будівництво і зарплату своїм працівникам. Обмежити для недостатніх банків максимальних розмір депозитних відсоткових ставок обліковою ставкою НБУ і заборонити попереднє нарахування і виплату відсотків за депозитами. Посилити вимоги до кандидатів на керівні банківські посади. Комбанки повинні створити систему щоденного обліку і контролю за наданням кредитів філіями

На 1 квітня 1997 р. Банківська система у Криму складалася з Кримського республіканського управління Нацбанку України, який здійснював контроль

над банківською системою автономної республіки, та 132 банківських установ (управлінь і філій комерційних некримських банків, кримських комерційних банків та їх філій), з яких діяли 130 установ, з котрих, у свою чергу, 119 інституцій мали право на проведення валютних операцій.

3 березня у Сімферополі прокуратура Криму видала ордер на арешт голови правління Інтерконтбанку В. Дьякова. Перевіркою встановлено, що без дозволу Нацбанку України Інтерконтбанк відкрив розрахункові рахунки у ряді банків Кіпру, через які за посередництва 31 підставних кримських фірм, зареєстрованих на недійсні паспорти, проводив операції по легалізації грошей «тіньового» сектора економіки.

На лютий 2000 р. діяли ліквідаційні комісії у наступних банках кримського місцезнаходження: Кримський комерційний церковний банк «ККЦБ» (м. Севастополь) на підставі рішення арбітражного суду від травня 1996 р.; Азовсько-Чорноморського комерційного банку «АЗЧЕРКОМБАНК» (м. Феодосія) на підставі рішення арбітражного суду від липня 1996 р.; Акціонерний комерційний банк «Крим-Банк» (м. Сімферополь) на підставі рішення арбітражного суду від липня 1998 р.; Акціонерний банк «Кримкредит» (м. Сімферополь) на підставі рішення арбітражного суду від грудня 1998 р.; Кримський акціонерний банк «Крим-Юрт» (м. Сімферополь) на підставі рішення арбітражного суду від листопада 1998 р.; Акціонерний комерційний банк «Ялта-Банк» (м. Ялта) на підставі рішення арбітражного суду від лютого 1999 р. [4. – 2000. – № 2. – с. 40]

У 2001 р. голова правління Об'єданого комерційного банку Роман Нефед позиціонував цей банк як великий банк Криму і Півдня України, здатний зазіхнути на статус загальноукраїнського банку. На 1 грудня 2001 р. його статутний фонд після шостої емісії акцій сягнув 30,1 млн. грн. (початок 2000 р. – 8 млн., початок 2001 р. – 15,5 млн.), а капітал банку – 22 млн. грн.. (4,46 млн. ЄВРО) (початок 2000 р. – 5,8 млн., початок 2001 р. – 13,3 млн.). Банк мав 45 філій і відділень у 15 містах і районах Криму та готував відкриття ще двох відділень до кінця 2001 р. і 5 відділень до кінця 2002 р., а потому почати створювати відділення в інших південних регіонах країни.

У грудні 2002 р. був вилучений з реєстру банків України на підставі завершення ліквідаційної процедури рішенням НБУ АБ «Кримкредит»; у липні 2003 р. АКБ «Ялтабанк» (свого часу мав філії у Ялті (1) та Сімферополі (1), у липні 2005 р. – КАБ «Кримбанк», у квітні 2004 р. – АКБ «Інтерконтбанк» (м. Сімферополь, був зареєстрований вперше 16 жовтня 1996 р., мав філію у Києві з жовтня 1997 р., у травні 1995 р. відкрив філію в Джанкої, у грудні 1996 р. відкрив

філію в Ялті, Євпаторії, Алушті; всього мав по 1 філії у Києві, Ялті, Джанкої, Сімферополі, Алушті, Саках, Євпаторії, Керчі)) (рішенням господарського суду Криму оголошений банкрутом у 1999 р., його створення і діяльність пов'язувалася з напівкримінальною структурою Криму «Сайлем», керівництвом Партії економічного відродження Криму та деякими депутатами ВР АРК.[4. – 2011. – № 2. – С. 60 – 62]

На січень 2003 р. у АР Крим розташовувалися 10 місцевих комерційних банків, з числа яких 6 банків ліквідовувалися на підставі відповідних рішень НБУ, а саме: Азовсько-Чорноморський комерційний банк «Азчеркомбанк» (zareєстрований 10 жовтня 1991 р.), який зі статутним фондом 100 тис. грн. перебував у стадії ліквідації; акціонерний комерційний банк «Крим-банк» (zareєстрований 25 жовтня 1991 р.) зі статутним фондом 1,067 млн. грн. перебував в стадії ліквідації; акціонерний комерційний банк «Інтеркомбанк» (zareєстрований 13 грудня 1991 р.) зі статутним фондом 2,5 млн. грн. перебував в стадії ліквідації; Кримський комерційний церковний банк «ККЦБ» (zareєстрований 7 травня 1992 р.) зі статутним капіталом 200 тис. грн. перебував в стадії ліквідації; акціонерний банк «Абсолют» (zareєстрований 23 листопада 1993 р.) перебував в стадії ліквідації зі статутним капіталом 2,43 млн. грн.; Акціонерно-Комерційний банк «ЯЛТАБАНК» (zareєстрований 9 липня 1996 р.) зі статутним капіталом 2,4 млн. грн. на стадії ліквідації; акціонерний банк «Таврика» (zareєстрований 24 жовтня 1991 р.) за статутним фондом 41,35 млн. грн.; відкрите акціонерне товариство «Об'єднаний комерційний банк» (zareєстрований 23 грудня 1991 р.) зі статутним капіталом 30,065 млн. грн.; акціонерний комерційний банк «Чорноморський банк розвитку та реконструкції» (zareєстрований 22 червня 1992 р.) зі статутним капіталом 22,43 млн. грн.; акціонерний банк «Морський» (zareєстрований 17 травня 1993 р.) зі статутним капіталом 14,85 млн. грн.

Усі ці банки, за виключенням двох товариств на паях – «Азчеркомбанку» і банку «ККЦБ» – мали статус відкритих (4 банки) або закритих (4) акціонерних товариств. [4. – 2003. – № 2. – С. 36]

12 лютого 2002 р. на підставі санкції прокурора працівники податкової міліції м. Києва провели одночасні обшуки та арешти грошових коштів на рахунках 31 підприємства та 3 фізичних осіб, розміщених у 14 банківських установах. Серед останніх був і «Корал-банк», на рахунках якого було заблоковано понад 1 млн. грн.. Мета операції – запобігання відмиванню грошей. Наступні кілька місяців у банку тривала не передбачена тодішнім чинним законодавством комплексна фінансова перевірка. У червні 2002 р.

голова правління банку О. Яківчук був вимушений піти на зміну першого заступника голови правління.

У квітні 2003 р. київський «Корал-Банк» (zareєстрований в НБУ у 1991 р.) змінився склад акціонерів (на початок року 28,34% акцій тримала страхова компанія «Інрезерв» і 21,87% акцій – «Народна фінансово-страхова компанія «Гарант Ре», правління складалося з родичів О. Ржавського). Банк було перейменовано на ВАТ «Кримський універсальний банк» і правління на чолі з новообраним головою К. Головацьким було переведене до м. Сімферополя. У м. Києві залишилася філія банку. У столиці АР Крим банк базувався до вересня 2005 р., коли правління банку, перейменованого на «Фінексбанк», було знову переведене до м. Києва.

Таким чином на початок 2004 р. у Криму діяли такі місцеві комерційні банки: ВАТ «Кримський універсальний банк» (м. Сімферополь) зі статутним капіталом у 18,58 млн. грн., АКБ «Чорноморський банк розвитку та реконструкції» зі статутним капіталом 22,43 млн. грн., ВАТ «Об'єднаний комерційний банк» зі статутним капіталом 30,06 млн. грн., Акціонерний Банк «Морський» (м. Севастополь) зі статутним капіталом 16,46 млн. грн., АБ «Тавріка» зі статутним капіталом у 41,35 млн. грн. Окрім цих банків на півострові перебували в стадії ліквідації КАБ «Інтерконтбанк» з 2,5 млн. грн. статутного капіталу та КАБ «Крим-банк» (м. Севастополь) з 1,068 млн. грн. статутного.

Кримуніверсалбанк мав активи 27,5049 млн. грн. (на кінець 2002 р. – 23,52 млн.), зобов'язання – 9,5941 млн. грн., балансовий капітал – 18,71 млн. грн. (на кінець 2002 р. – 17,88 млн.), статутний капітал – 1,97 млн. євро. Депозити фізичних осіб – 0,03 млн. грн., депозити юридичних осіб – 5,6422, в т.ч. до запитання – 4,97 млн, строкові депозити – 0,68 млн. грн..

За час перебування у Криму правління банку на підставі рішення акціонерів збільшило статутний фонд до 39,97 млн. грн. шляхом проведення додаткової емісії 21395 тис. акцій номіналом у 10 грн.

У середині березня 2004 р. керівництво банку оголосило про намір розглянути 23 березня питання про зміну назви банку і переведення головного офісу з Сімферополя до Києва. Однак акціонери вирішили відтермінувати вирішення цих пропозицій. Таким чином Кримуніверсалбанк перебував у Криму до вересня 2005 р., коли був перейменований на ВАТ «Фінексбанк» і в якості останнього повернутий до м. Києва.

У квітні 2005 р. «Об'єднаний комерційний банк» був позбавлений Нацбанком права на деякі відповідальні банківські операції.

У вересні 2005 р. керівництво «Об'єднаного комерційного банку» оприлюднило намір провести на листопадових загальних зборах акціонерів (сімферопольські компанії «Тер Холдінг Комп», «Крим-Афес», «Юрікс», а також компанії «Південстальмонтаж», «Кримнафтопродукт», кримські відділення Фонду соціального страхування і «Кримпошта») рішення про приєднання київського «Європейського банку розвитку та заощаджень» (товариства з обмеженою відповідальністю, зареєстрованого у 1993 р. як «VG-Банк», 1996 року змінив назву на «Український кредитно-транспортний банк», 2000 року – на КБ «Стоік», 2001 року – на «Європейський банк розвитку та заощаджень») на засадах перетворення на регіональну філію ОКБ та обміну паїв членів ЄБРЗ на акції «Об'єднаного комбанку». При цьому за станом на 1 липня активи ОКБ склали 182,02 млн. грн., а ЄБРЗ – 228,26 млн.; капітал ОКБ становив 41,28 млн. грн., а ЄБРЗ – 39,11 млн.; кредитно-інвестиційний портфель – відповідно 137,76 млн. і 175,75 млн. грн.

11 – 12 листопада 2005 р. спільні збори власників цих банків затвердили рішення про об'єднання шляхом приєднання ЄБРЗ до ОКБ. Правління банку залишалося у Сімферополі. На момент об'єднання фінансовий стан обох банків суттєво погіршився. Тому об'єднані активи становили 459 млн. грн., балансовий капітал – 75,8 млн. грн., зобов'язання – 383,43 млн. грн., кредитно-інвестиційний портфель – 323,69 млн. грн.

У той же час «системні» загальноукраїнські банки продовжували демонструвати підвищену зацікавленість у своїй присутності на півострові. З цією метою вони створили і утримували тут свої регіональні інституції для оперативної координації діяльності своїх же банківських відділень. Так, АППБ «Аваль» для цього мав Кримську обласну дирекцію, АКБ «Укрсоцбанк» - Кримську республіканську філію, ЗАТ КБ «Приватбанк» - Кримське регіональне управління, Промінвестбанк – Кримське центральне відділення, Ощадбанк України – Кримське республіканське управління, тощо.

30 червня 2006 р. Головне управління НБУ по Києву та Київській області зареєструвало «Європейський центр розвитку та заощаджень» в якості філії «Об'єднаного комерційного банку».

Однак таке злиття призвело до відтоку з банку значної частини клієнтів, переважно приналежних раніше до «ЄБРЗ». Для відновлення втраченого 21 жовтня 2006 р. на загальних зборах акціонерів «Об'єднаного комерційного банку» у м. Київ вирішили перейменувати банк на «Європейський банк розвитку та заощаджень», провести додаткову емісію акції з наміром збільшити статутний капітал до 100 млн. грн., продавши частину нових акцій

швейцарській компанії з управління активами та англійському приватному інвестиційному фондові, але з таким розрахунком, щоб обом інвесторам дісталось по 4,99% загальної кількості акцій банку, але з наміром довести їх спільну частку не менше, ніж до 25%.

На 1 січня 2007 р. основними акціонерами банку залишалися товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) «Владі і Ко» (14,92%) та ТОВ СП «Стоік» (10,66%). Активи банку досягли 535,22 млн. грн., кредитний портфель – 319,744 млн. грн., власний капітал – 65,056 млн. грн. Банк мав 5 філій і 54 відділення у Києві та Криму. Обслуговував понад 40 тис. юридичних і фізичних осіб, серед котрих були ТОВ «Монастирський квас», ВАТ «Телерадіокомпанія Ера», ЗАТ «Інформаціо-Видавнича Група «Телеграфъ», ДАТ «Чорноморнафтогаз», ВАТ «Кримгаз», Федерація незалежних профспіок Криму, ЗАТ Страхова компанія «Кий Авіа Гарант», ВАТ «Українсько-середземноморські авіалінії» тощо.

У лютому 2008 р. КБ «ПриватБанк», за домовленістю з акціонерами ВАТ «Європейський банк розвитку і заощаджень» (ЄБРЗ), придбав 75% акцій статутного капіталу ЄБРЗ плюс одну акцію. Банк планував реструктуризацію ЄБРЗ. При цьому, за інформацією "ПриватБанку", з метою прискорення реструктуризації ЄБРЗ і активізації його роботи Національний банк України виділив банку довгостроковий стабілізаційний кредит у розмірі 200 млн. грн.

На 1 січня 2008 р. у АР Крим мали свої правління тільки 3 діючих місцевих комерційних банки, а саме: ВАТ банк «Морський» (м. Севастополь) зі статутним капіталом 48,46 млн. грн. та 1 філією (у м. Сімферополі); ВАТ «Європейський банк розвитку та заощаджень» (м. Сімферополь) зі статутним капіталом 100 млн. грн. та 5-ма філіями; АКБ «Чорноморський банк розвитку та реконструкції» (м. Сімферополь) зі статутним капіталом 45 млн. грн. та 2-ма філіями [4. – 2008. – № 2. – С. 46 – 54].

Постановою Правління НБУ від 22.02.2008 р. N 39 відкликано банківську ліцензію та ініційовано процедуру ліквідації відкритого акціонерного товариства «Європейський банк розвитку та заощаджень» (м. Сімферополь).

Через рік, у розпал фінансової та економічної кризи в Україні, склад власне кримських банків та розміри їх статутних капіталів і мережі філій не змінилася. Тільки «Європейський банк розвитку та заощаджень» поступово позбавлявся свої фінансових і матеріальних активів через пряме та аукціонне відшкодування своїх боргових зобов'язань перед вкладниками,

підприємствами-клієнтами [4. – 2009. – № 2. – С. 46 – 54].

На січень 2011 р. у АР Крим зберігалися ті ж 3 місцевих банки: ВАТ «Європейський банк розвитку та заощаджень» (м. Сімферополь, заснований у грудні 1991 р.) зі статутним капіталом 100 млн. грн. (знаходився в процесі ліквідації), публічне акціонерне товариство «Чорноморський банк розвитку і реконструкції» (м. Сімферополь, з червня 1992 р.) зі статутним капіталом 47,107 млн. грн. та публічне акціонерне товариство Банк «Морський» (м. Севастополь, з травня 1994 р.) зі статутним капіталом 78,46 млн. грн. [4. – 2011. – № 2. – С. 58].

Таким чином обидва діючих кримські банки для подолання економічних труднощів вимушені були збільшити свої статутні капітали. Особливо значне збільшення мало місце в Банку «Морський» (майже на 70%, а порівняно з 2003 р. – більш ніж у 5 разів).

У березні 2012 р. було завершено ліквідацію «Європейського банку розвитку та заощаджень», і НБУ вилучив його з реєстру банків України.

Протягом 2012 р. на кримський грошово-кредитний ринок вийшли 5 нових банків. Наприкінці 2012 р. на території Криму, з врахуванням м. Севастополя, оперували 86 банків (48,% всіх діючих в Україні банків). Серед них були 2 власне кримських банки. Свою діяльність вони здійснюють через 14 філій і 1581 відділення.

За концентрацією банківських установ Крим займав 8 місце серед областей країни. За депозитами населення в ресурсній базі банків – 2-е місце, за депозитними і кредитними портфелями – 7-е і 8-е місця.

На січень 2013 р. у АР Крим діяли тільки 2 місцеві акціонерні банки, а саме: публічне акціонерне товариство «Чорноморський банк розвитку і реконструкції» (м. Сімферополь) зі статутним капіталом 60,407 млн. грн. та публічне акціонерне товариство Банк «Морський» (м. Севастополь) зі статутним капіталом 145,96 млн. грн. [4. – 2013. – № 2. – С. 66]

Таким чином, досить чітко прослідковується стійка тенденція до поступового витиснення місцевих кримських банків із банківсько-кредитного простору Кримського півострова.

Єдиним комбанком у м. Севастополі залишився Банк «Морський», основними акціонерами якого є кілька компаній. Спеціалізованих на морських та залізничних перевезеннях вантажів. У банку ведуться рахунки більше ніж 1500 юридичних осіб, понад 4000 рахунків фізичних осіб та понад 2000 пенсійних рахунків. Банк кредитує і приймає вклади від підприємств і громадян, веде операції з іноземними валютами, розрахунково-касові

операції, здійснює грошові перекази через систему Western Union, випускає та обслуговує електронні картки міжнародних платіжних систем, зарплатні картки депозитні рахунки міської держадміністрації, фінансує будівельні проекти, обслуговує цінні папери, тощо.

Протягом усього досліджуваного періоду місцеві банки Криму відрізнялися від більшості комерційних банків України абсолютною нерозвиненістю мережі власних філій та відділень.

Так у часи свого найбільшого піднесення не мали відділень взагалі «Крим-Кредит» (м. Сімферополь), «Крим-Юрт» (м. Сімферополь), «Абсолют» (м. Сімферополь) та «Аксі-Банк» (м. Сімферополь). Об'єднаний комерційний банк (м. Сімферополь) до поглинання ним київського банку мав 2 філії у Севастополі і по 1 філії у Феодосії та Ялті, а також 54 відділення на території півострова. Банк «Морський» (м. Севастополь) мав 1 філію. Чорноморський банк розвитку і реконструкції (м. Сімферополь) мав 2 філії (у Тарутино та Києві). «Європейський банк розвитку та заощаджень» (м. Сімферополь) мав 5 філій, включно міську філію в м. Києві.

Найбільшу мережу власних відділень вдалося створити «Крим-Банку» (м. Сімферополь). По одній філії було облаштовано у Красноперекопську, Алушті, Євпаторії, Леніно, Судаку, Сімферополі, Білогорську, Старому Кримі, Севастополі.

Певною мірою можна було сподіватися на те, що місцеві кримські банки намагатимуться компенсувати нестачу власних відділень підвищеною увагою до створення власної мережі банкоматів на базі промислових підприємств, вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, мереж супермаркетів, універмагів, автостанцій та аеропортів.

Однак і цей новітній і достатньо ефективний інструмент обслуговування грошових потоків між населенням і торгівельними і банківсько-кредитними установами не був використаний у достатній мірі. На заваді, знов таки, стали більш потужні фінансово і матеріально-технічно забезпечені найбільші банки України та спеціалізовані термінальні платіжні карткові системи.

Безумовно, ані за розміром свого статутного капіталу, ані за технічним оснащенням, ані за можливостями залучати кошти населення та кредитні ресурси державних і кредитних установ регіональні кримські банки не могли чинити гідного опору загальноукраїнським комерційним і державним акціонерним банкам і навіть великим регіональним і міжрегіональним банкам з правліннями у Києві, Донецьку, Харкові та Дніпропетровську.

Для узгодженого лобювання спільних інтересів та проектів банки

Криму та повноважні інституції загальноукраїнських (системних) на півострові створили Асоціацію «Кримський банківський союз». 25 листопада 2005 р. до складу «Союзу» був прийнятий «Об'єднаний комерційний банк».

Головний офіс ПАО «Чорноморський банк розвитку та реконструкції» («ЧБРР») розташовувався в Сімферополі з 1994 р.

Він має власну розгалужену мережу філій і відділень у Криму (Ялті, Джанкої, Алушті, Євпаторії, Керчі, Красноперекопську, Сімферополі та м. Севастополь). За межами Криму банк має регіональну дирекцію у Києві (відкрита 8 серпня 2003 р.), відділення у Запоріжжі та регіональну дирекцію у Тарутині Одеської області, звідки цей банк і почав свою діяльність у 1992 р. 4 банкомати банку діють у м. Сімферополі, по 1 банкомату в Ялті, Севастополі, Алушті, Євпаторії, Джанкої. «ЧБРР» входить до Кримського Холдингу.

Акціонерами банку є 34 фізичні та юридичні особи, які ведуть бізнес на території АР Крим в галузі медицини, будівництва, сільського господарства, фармацевтики, туризму і торгівлі. 19 акціонери-фізичних осіб тримають 41,097% статутного капіталу, 15 акціонерів-юридичних осіб є власниками 58,903% статутного капіталу. При цьому ні один з акціонерів не має 10% акцій.

Частина акцій ВАО «Чорноморський банк розвитку та реконструкції» належить державним інституціям (Фонду державного майна України та Фонду державного майна АР Крим).

Банк обслуговував термінові грошові перекази міжнародних електронних платіжних систем MoneyGram, Western Union, AVERS, Privat Money. Він обслуговує підприємства та установи в галузі харчової, газової, будівельної, автомобільної промисловості, сільського господарства, туризму, торгівлі та медицини на території АР Крим та деяких областей України. Реалізує своє ліцензоване право на ведення всіх основних банківських операцій.

Акціонерний банк «Тавріка» Спочатку була невеликою фінансово-кредитною установою, котра обслуговувала потреби місцевого малого і середнього бізнесу.

На момент початку ліквідації АБ «Тавріка» мав у Севастополі 7 відділень та 1 банкомат, у м. Сімферополі – 1 відділення. Раніше мав по одній філії у Ялті та Євпаторії, банкомат у смт. Заозерне.

Був членом Кримського банківського союзу та Кримської міжбанківської валютної біржі.

«Кримспецсервіс» до кінця залишався найбільшим акціонером банку, стабільно тримаючи протягом 2009 – 2011 рр. 6,12% – 7,32% – 6,62% акцій.

Його найбільшими акціонерами були ЗАО «Кримспецсервіс» будівельного профілю (пряма участь – 19,26%, опосередкована – 0,25%), ЗАО «Торговий дом «Артбухта» (відповідно – 19,33%, 0,25%), ООО «Таврія Інвест» (21,46%), ООО «Генезис».

Усього 80 банків (17 іноземних, 1 з іноземним капіталом) мали у Криму 985 філій і відділень та 1235 банкоматів. Не рахуючи банкоматів спеціалізованих платіжних систем.

А-Банк (Акцент-Банк) мав у Криму 8 філій (Сімферополь – 5, Керч, Євпаторія, Феодосія – по 1).

Альфа-Банк (Україна) мав у Криму 5 філій (Сімферополь – 2, Севастополь – 2, Ялта – 1) та 15 банкоматів (Сімферополь – 6, Севастополь – 7, Ялта – 2).

Укрсоцбанк мав у Криму 28 філій та відділень (Сімферополь – 8, Севастополь – 7, Алушка, Алушта, Бахчисарай, Керч, Красноперекопськ, Партеніт, Саки, Старий Крим, Феодосія. Ялта, Щерьатівка – по 1, Євпаторія – 2. У Севастополі було 24 банкомати цього банку.

Ощадбанк бав у Криму 289 відділень і філій (Сімферополь – 26, Севастополь – 25, Керч – 14, Феодосія – 11, Алушта – 6, Джанкой – 6, Євпаторія – 6, Саки – 6, Бахчисарай – 4, Ялта – 3) та 121 банкомат (Сімферополь – 22, Севастополь – 17, Керч – 10, Феодосія – 8, Євпаторія – 7, Джанкой і Ялта – по 4, тощо)

Публічне акціонерне товариство «Піреус Банк МКБ»

В Україні Група Піреус Банку почала свою діяльність у вересні 2007 року після придбання Міжнародного Комерційного Банку (МКБ). АТ «Піреус Банк МКБ» є правонаступником ВАТ "Міжнародний комерційний банк". Має відділення у 9 населених пунктах Криму – 13 відділень (Сімферополь, Бахчисарай та Феодосія – по 2, Аграрне, Алушта, Євпаторія, Керч, Севастополь, Судак, Ялта – по 1).

Універсал банк мав у Криму 2 відділення (Сімферополь, Севастополь).

Фідобанк (м. Київ) мав у Криму 2 відділення (Сімферополь, Севастополь) і 2 банкомати (Сімферополь, Севастополь).

Фідокомбанк (м. Київ) мав у Криму 3 філії та відділення (Сімферополь – 2, Севастополь - 1) і 3 банкомати (Сімферополь – 2, Севастополь – 1).

Банк «Фінанси і кредит» мав у Криму 23 філії та відділення (Сімферополь – 6, Севастополь – 7, Керч – 3, Ялта – 2, Феодосія, Євпаторія, Красноперекопськ, Алушта, Форос – 1) та 33 банкомати (Сімферополь, Севастополь – по 10, Гаспра, Євпаторія, Феодосія. Ялта – по 2, Керч – 3, м.

Форос, смт. Заозерне - 1).

Банк «Фінансова ініціатива» мав у Криму 5 філій (Сімферополь - 3, Севастополь - 1, Євпаторія – 1).

Юнекс банк (м. Київ) бав у Криму 3 відділення (Севастополь – 2, Сімферополь) та 3 банкомати (Севастополь, Сімферополь, село Каменоломня).

За регіональною ознакою банківська мережа Криму подібна до мережі загальноукраїнської.

Головним банківсько-кредитним центром півострова безумовно є м. Севастополь, в якому розташували свої головні офіси, регіональні дирекції та 199 відділень і філій 71 банк (16 іноземних банків, в т.ч. 7 російських, 1 російський з французьким капіталом). У місті встановлено 369 банкоматів різних банківських установ.

У Феодосії 27 банків (7 іноземних (4 російських, 1 французький, 1 грецький) та 1 з іноземним капіталом (італійським)) мали 61 філію і відділення та 53 банкомати.

У Керчі 25 банків (8 іноземних (4 російських, 1 угорський, 1 грецький, 1 австрійський, 1 російський з французьким капіталом), 1 з іноземним капіталом) мали 58 відділень і 73 банкомати.

У Севастополі нараховувалося 187 відділень 59-ти банків та 368 банкоматів.

Саме завдяки експансії загальноукраїнських та іноземних, переважно російських, банків АР Крим потрапила, разом з Львівською, Одеською та Полтавською областями, до категорії регіонів з середнім рівнем розвитку банківської інфраструктури [5, с. 136-141].

Інтеграція банків АР Крим і м. Севастополя, та й усієї економіки півострова, у загальноукраїнську та світову кредитно-банківську систему відбувалася, таким чином, практично виключно шляхом поступової, але незворотної деградації власної мережі банківських установ і опанування кредитно-грошового ринку півострова загальноукраїнськими («системними») та іноземними банками.

За останні три роки регіональна структура банківської системи України не зазнала суттєвих змін. Кількість діючих банків збільшилася на 3 одиниці за рахунок збільшення кількості банківських установ – юридичних осіб у Київській обл. та м. Києві.

Крім банків-юридичних осіб, суттєвий вплив на розвиток економіки має процес утворення регіональної банківської мережі, який відбувається з

різною інтенсивністю. Дослідження показали, що ядром регіональних мереж залишалось та м. Київ, що об'єднують 82,5% усіх банків (1129 банківських установ). Значна роль у створенні регіональної банківської мережі відводиться Дніпропетровській та Одеській (по 51 установі), Харківській (34), Донецькій (29) та Львівській (25) областям.

Очевидним є і те, що розгалужена мережа філій банків в регіонах пов'язана не з реалізацією засад регіональної політики, а з надмірним відтоком ресурсів з регіонів в регіон, де розташований головний офіс банку. Практична відсутність регіональних банків призводить до економічної залежності Кримської автономії та вимивання коштів, перш за все заощаджень постійного населення АРК, до регіонів економічно більш динамічних, перш за все до м. Києва, м. Донецька, м. Харкова та м. Дніпропетровська.

Одні регіони стають донорами, з яких через банки вилучаються фінансові ресурси до інших регіонів, а інші – отримувачами, що залучають фінансові ресурси з інших регіонів. До першої групи віднесено Автономну Республіку Крим, Донецьку, Житомирську, Івано-Франківську, Київську, Луганську, Львівську, Тернопільську, Черкаську області. Найбільшими «донорами» в Україні є Донеччина, Львівщина та Автономна Республіка Крим. [6, с. 6-7].

Отже, бачимо, що значна питома вага активів банків, банківського капіталу, залучених ресурсів, кредитного портфеля зосереджена саме у вищезазначених динамічних регіонах. Така надмірна концентрація в декількох регіонах країни активів банківських установ істотно гальмує роботу господарюючих суб'єктів і погіршує умови життя населення інших регіонів. А це процес негативний, і такі диспропорції не можуть не позначитися на кількості, якості та ціні послуг на банківські продукти в окремих регіонах.

Крім того, функціонування філій та відділень банків обмежується їх залежністю від органів, яким вони підпорядковуються. Така залежність знижує якість і оперативність їх діяльності, негативно відображається на тривалості кредитного процесу, ускладнює вирішення проблем клієнтів банку [7, с. 38].

Джерела та література

1. Реформирование экономики АПК Крыма (оценка состояния, перспективы завершения) / Ф.В. Зиновьев, М.В. Додонова, И.Л. Калениченко и др. – Симферополь: Таврида, 2000. – 176 с.
2. Гласность: газета Ялтинской городской организации Компартии Украины. – Ялта. – 1997 – 1999, 2002.

3. Крымская правда: Республиканская общественно-политическая газета. – Симферополь. – 1991 – 2007.
4. Україна у цифрах (2006-2007). Статистичний довідник. – К.: Вид-во "Консультант", 2008. – 260 с.
5. Авидзба А.М. Экономика виноградарства Крыма: теория и практика функционирования / А.М. Авидзба, С.Г. Черемисина. – Ялта: Адонис, 2003. – 147 с.
6. Галенко О. І. Тягар стереотипів / О.І. Галенко // Проблеми інтеграції кримських репатріантів в українське суспільство. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 13–14 травня 2004 р. – К., 2004. – С.
7. Веселий І. О. Регіональна банківська конкуренція: проблеми дефініції і оцінювання / І. О. Веселий // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 12. – С. 136-

Аннотація

В этой статье исследовано историю банковской системы АР Крым в составе независимой Украины; детально рассмотрено этапы формирования новой банковской системы и её состоянии сегодня.

Ключевые слова: банковская система, переходное состояние экономики, государственные и коммерческие банки АР Крым.

Annotation

In this article analyzes the history of the banking system of the Crimea as part of independent Ukraine; shows the stages of the modern banking system and its status today.

Keywords: banking, economic transition, government and commercial banks of the Crimea.

УДК 94(477)

**Михайло Жолоб
(Київ)**

**ГОЛОВНІ ВЕКТОРИ ДІЯЛЬНОСТІ ЕТНІЧНИХ РЕЛІГІЙНИХ
ОБЩИН УКРАЇНИ ПРОТЯГОМ 1920-Х РОКІВ.**

Досліджено культову діяльність національних релігійних громад радянської України впродовж 20-х років ХХ століття, показано реакцію влади на влаштування віруючими позахрамових богослужбових заходів. Розглянуто благодійницьку діяльність релігійних об'єднань, названо категорії причетних до неї осіб та джерела надходження коштів. Означено коло питань, які вирішувалися представниками релігійних громад нацменшин України на з'їздах місцевого значення.

Ключові слова: релігійна громада, національна меншина, культова діяльність, культова будівля, благодійництво.

Оскільки проблеми національних меншин, зокрема, їх мирне співіснування з титульним етносом, не тільки не втратили своєї ваги, а й посідають одне із головних місць у політиці провідних країн світу, тому будь-який досвід – позитивний чи то негативний - із розв'язання національного питання в сьгоднішніх умовах є надзвичайно корисним. На сучасному етапі розвитку України необхідним є дослідження національної